

DESCOPERIRI DE PLASTICĂ NEOLITICĂ ÎN BANAT

Adriana Radu

Rezumat. Acest studiu prezintă 12 obiecte confiscate de secția pentru patrimoniu a Poliției municipale din Reșița (jud. Caraș-Severin), aflate în păstrarea Muzeului Banatului Montan. Din acest total, cu locul de descoperire necunoscut, 11 sunt figurine antropomorfe aparținând culturii Vinča, o piesă fiind încadrată în cultura Sălcuța.

Două dintre ele sunt capete de statuete antropomorfe cu mască triunghiulară. În Banat fețele triunghiulare cu nasul realizat dintr-o proeminență, cu ochii incizați în linie dreaptă sau oblică sunt proprii fazei A a culturii Vinča, continuând în fazele B2 C și de-o manieră sporadică în C. Acest tip se întâlnește începând cu faza B în Transilvania, în cultura Turdaș. La Vinča, în faza A fețele triunghiulare au ochii incizați în formă de L, iar în faza B pe același tip de față, aceștia sunt arcuiți, triunghiulari sau în formă de migdală.

Capul piesei nr. 1, a cărei structură consistă într-o mască triunghiulară, creștet pătrat, gât drept, ochi realizați prin incizii profunde, sprâncene sugerate printr-o ușoară denivelare, prezintă analogii, pentru câteva din aceste trăsături, cu două piese de la Zorlențu Mare. Una aparține fazei Vinča B1 și cealaltă nivelului Vinča B1/B2.

În așezarea de la Liubcova ochii încadrați de sprâncene apar în faza B2. Fețele triunghiulare cu ochi incizați și sprâncene ușor scoase în relief se regăsesc la Turdaș, în descoperiri mai vechi. Piesa nr. 1 poate fi atribuită fazei B2 a culturii Vinča.

Alt cap de figurină cu mască triunghiulară prezintă ochi incizați și un nas conic plasate în partea superioară a feței, reliefate pe fruntea foarte strâmtă. Două exemplare executate într-o asemenea manieră au fost găsite în vechile săpături de la Liubcova „Ornița” și aparțin fazei C. Realizarea gâtului prin scoaterea în relief a părților laterale și punerea în evidență a unei suprafețe elevate, ca o creastă în zona centrală, constituie o abordare puțin întâlnită în cultura Vinča. La Rast, așezarea aparținând culturii Vinča B2 C, se pot întâlni figurine având gâtul ascuțit, fără o configurare clară a proeminenței centrale. La Jablanica (Vinča C) există o proeminență rectangulară pe gât. La Turdaș, o piesă avea gâtul conic, iar pe un alt exemplar, reprezentând probabil o locuință sau un cuptor, există un cap zoomorf cu o creastă în relief. Toate aceste analogii ne permit încadrarea acestei piese (nr. 2) în faza Vinča C.

Cea de-a treia figurină antropomorfă, de dimensiuni mai mari, aparține din punct de vedere tipologic celei de-a doua categorii, după opinia lui Gh. Lazarovici. În așezarea de la Vinča practica perforării brațelor a fost documentată către adâncimea de 9,3 m, procedeu utilizat de-a lungul tuturor fazelor acestei culturi, în special în fazele tardive C și D (dispuse în diverse combinații). La Liubcova se regăsește pe un fragment de figurină din faza A3 B1, pe o alta din faza B2 și pe două piese încadrate în faza C. La Rast, multe figurine prezintă una sau două perforații pe braț. Aceeași situație există la Chișoda Veche (faza Vinča C), Sânandrei (Vinča C), Zorlențu Mare (Vinča B2 C). La Turdaș perforațiile sunt mai puțin numeroase. Capele cu mască pentagonală apar la Vinča la adâncimea de 8 m, în faza AB 1, dezvoltându-se în fazele tardive ale acestei culturi. În Banat aceste sunt frecvente în partea sa sudică, dar au fost documentate la Chișoda Veche și Sânandrei. La Liubcova, din două piese cu o mască asemănătoare, una avea brațele perforate. La Zorlențu Mare acestea aparțin fazei B2 C, având conturul feței într-o oarecare măsură rotunjit.

Piesa nr. 3 poate fi atribuită fazei B2 C, eventual în C.

În cea de-a doua categorie se înscrie, după Gh. Lazarovici, figurina nr. 4, cu două brațe laterale, scurte, tronconice perforate orizontal. Realizarea câtorva atribute anatomice prin marcarea părții dorsale, lărgirea către bază a părții sale cilindrice, permit încadrarea sa într-o fază mai evoluată. Cele mai apropiate analogii pentru acest tip pot fi întâlnite în așezarea de la Zorlențu Mare unde, în nivelul aparținând fazei B2 C, trei statuete prezintă același canon în figurarea părții dorsale. Printre descoperirile de la Liubcova există un fragment de statueta asemănător. Din punct de vedere cronologic, piesa poate fi încadrată în faza B2 C a culturii Vinča.

Figurina fără cap nr. 5 (aparținând celui de-al II-lea tip), este în formă de cruce, având brațele scurte, ascuțite și parte inferioară cu secțiune ovală. Figurinele în formă de cruce apar în faza B, continuându-și existența în faza C a culturii Vinča. O analogie aproape perfectă (cu excepția capului) este constituită de piesa de la Jablanica. Alte similitudini se întâlnesc la două statuete de la Liubcova, încadrate în fazele Vinča B2 și C. O altă piesă aproape identică provine din descoperiri mai vechi de la Parța (1945) din orizontul B2. De asemenea, două pise de la Turdaș prezintă analogii cu figurina menționată. Aceasta poate fi atribuită fazei B2 C a culturii Vinča.

O apariție mai puțin comună pentru plastica Vinča (nr. 6) combină, în modul de execuție, diferite elemente caracteristice fazelor tardive – corp plat, față piramidală, brațe scurte cu protome, picioare scurte, îndepărtate. Piesa analizată prezintă brațele terminate cu protome animaliere. Acest tip de brațe, mai puțin elaborate, a fost observat la statueta plată cu brațe perforate orizontal, descoperită la Liubcova. În mod frecvent ele apar la figurinele perforate, atât antropomorfe cât și stilizate. Acest tip este întâlnit în fazele B2 C și C, în special la Zorlențu Mare, dar, de asemenea, și la Liubcova. Capul cu față tronconică apare în etapele tardive ale culturii Vinča. La Liubcova o asemenea statueta a fost încadrată în faza C-D. Alte piese provin de la Sânanndrei, Turdaș, Rast, fiind descoperite din faza C a culturii Vinča. În așezarea eponimă de la Vinča, acestea apar de asemenea în faza C. În regiunea Morava ele sunt datate în fazele C și D (Jablanica, Predionica, Valac). Procedul de realizare a picioarelor prin modelare separată și plasarea lor într-un unghi ascuțit se întâlnește în Banat la Sânanndrei, în Transilvania la Turdaș, în Oltenia la Rast, la Vinča și în valea Moravei (Predionica și Karsja). Piese de la Sânanndrei prezintă cele mai apropiate analogii în ceea ce privește masca feței, forma brațelor și picioarelor. Prezența tuturor acestor elemente permite încadrarea acestei statuete în faza C a culturii Vinča.

Păstrată pe jumătate, piesa nr. 7 se înscrie în categoria idolilor cilindrici, ornamentați pe toată suprafața. Exemplarele descoperite la Liubcova, Zorlențu Mare, Turdaș, Rast permit încadrarea sa în faza C a culturii Vinča.

Din cauza brațelor sale terminate în protome animaliere, piesa nr. 8 ar putea aparține categoriei D - alte obiecte de cult. Cea mai apropiată analogie, ținând cont de forma sa, există la piesa de la Liubcova, având patru brațe și protome animaliere. Aceasta și piesa de la Vinča au fost atribuite fazei C a culturii Vinča.

Piesa nr. 9 aparține variantei idolilor stilizați, circumscriși categoriei III C1 (corp cilindric, două brațe oblice și gâtlej), descoperiți în Banat la Liubcova și Zorlențu Mare, dar și în alte așezări ale culturii Vinča C. Ținând cont de forma sa, cea mai apropiată analogie este piesa de la Liubcova, având partea centrală scoasă în evidență și unul din brațe cu o terminație orientată în sus.

Exemplarul nr. 10 aparține categoriei IV.d1 – amulete, care reprezintă idoli foarte stilizați, cu corpul plat, patru brațe în formă de stea și perforate vertical. Cele mai apropiate analogii sunt legate de piesele apărute la Turdaș, care sunt încadrate în Vinča C.

Fragmentul de altar, piesa nr. 11 prezintă un cap cu o mască asemănătoare celei de la o statueta de la Liubcova, încadrate în faza C a culturii Vinča.

Obiectul nr. 12 aparține culturii Sălcuța. Acest tip de piese a fost descoperit la Cuptoare Sfogea și Sălcuța.

Pentru toate aceste piese prezentate în lucrare am folosit ca analogii materiale provenite din Banat, Transilvania, Oltenia fără a ne raporta la tot arealul culturii Vinča. Plastica neolitică din aceste localități a fost prezentată în detaliu de către autorii săpăturilor și în lucrările lor de sinteză, realizând o analiză apofundată a tuturor analogiilor din tot arealul acestei culturi.

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA CUPTOARE-SFOGEA. CAMPANIILE DIN ANII 1975-1977

Gh. Lazarovici, Marian Gumă, Eugen Iaroslavski

Rezumat. Cercetările au fost întreprinse pe dealul Sfogea, situat pe teritoriul localității Cuptoare din depresiunea Cornea. În vara anului 1975, pe panta sudică a acestui deal, la aproximativ 20-25 m de râul Cornea, căutătorii de comori au tăiat cu buldozerul, aproape în diagonală, o cale având o lungime de 30-40 m și o lățime de 3-5 m. Cu această ocazie s-a descoperit intrarea într-un puț neolitic. O dată anunțate autoritățile, săpăturile au fost reluate sub supravegherea cercetătorilor Eugen Iaroslavski de la Muzeul din Reșița și Gheorghe Lazarovici de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei. Săpăturile au continuat până la adâncimea de 8 m, când au fost oprite din cauza unor puternice ape freatice.

În cursul anului 1976 cercetările au fost reluate (Gheorghe Lazarovici, Marian Gumă – Muzeul din Reșița) și straturile au continuat având aceeași structură și compoziție. La adâncimea de – 9,1 m cantitatea de cărbune este sporită, la 9,20-9,40 m apare un strat de cărbune care provenea de la arderea elevației exterioare din lemn a puțului, urmat de un altul în care se găsesc lemne, ramuri și bucăți de lemn prezentând urme de prelucrare. De la adâncimea de 9,20 m și până la 10,20 m urmează un strat nisipos, unde au apărut fragmente ceramice aparținând câtorva vase. La 10,30 m, în fundul puțului, s-a găsit un vas pictat, două lame de silex și două unelte din coarne de căprioară. Acestea constituie ofrande pentru divinitățile apei.

Ceramica descoperită, care prin factură, forme și ornamente aparține culturii Sălcuța, a fost grupată în 8 categorii. Unelte de silex, așchii, topoare, fragmente de moară manuală, șlefuitoare, melițe, unelte din coarne de cerb, bucăți de chirpici, mai mari sau mai mici compun cea mai mare parte a inventarului arheologic descoperit aici.

Umplerea puțului a început o dată cu punerea vasului pictat și a altor vase, fragmentele de lemn și ramuri părănd a fi aruncate intenționat. Dar se pare că, drept urmare a unui puternic și rapid incendiu, acest puț fusese părăsit, fapt indicat prin marea cantitate de cenușă și cărbune.

Acest obiectiv a avut un caracter atât cultic cât și practic. Analogii au fost găsite în cultura Starcevo-Criș, la Trestiana, în cultura Vinča, la Parța, în cultura Cucuteni, la Hăbășești, în Republica Mali, în Africa, în eneoliticul de la Fusesabony, în cultura Basarabi, la Ilidia.

Așezarea eneolitică, contemporană cu puțul, a fost descoperită pe terasa dealului Sfogea. Nivelele sale superioare au fost distruse de un cimitir medieval târziu. Acesta a fost cercetat pe o suprafață de 20 m², incluzând aici 15 morminte. Scheletele sunt în poziție întinsă, cu fața spre est și brațele pe piept, M4 făcând excepție căci mortul este culcat pe partea sa dreaptă, având genunchii ușor pliați. La scheletele cu brațele existente, poziția lor indică mai multe variante privind ritualul de înmormântare. S-au descoperit schelete de femei (M7-M8), de adulți (M2-M6, M9-M11, M13) și de copii (M1, M12). Mormintele 14 și 15, nepregătite, au fost semnalate în profilul sudic al casetei carourilor 4 și 5. Mormintele 16-17 sunt deranjate, fiind descoperite cu ocazia casetei deschise pentru M8.

Inventarul funerar găsit în morminte constă dintr-un inel de metal (M4), doi cercei de tâmplă de argint (M8) și o brățară din sticlă neagră (M8).

Cercetările arheologice efectuate pe dealul Sfogea au făcut posibilă încadrarea așezării eneolitice și a puțului ritual în faza IIB a culturii Sălcuța. Cimitirul medieval se încadrează, după inventarul funerar, în cea de-a doua jumătate a secolului al XII-lea.

O SECERĂ CU BUZA TRANSVERSALĂ LATĂ DE LA ROTBAV „LA PÂRÂUȚ” CÂTEVA GÂNDURI ASUPRA UTILIZĂRII SECERILOR TIMPURI DE BRONZ ÎN CULTURA WIETENBERG

Oliver Dietrich

Rezumat. O scurtă prezentare a descoperirii secerii de bronz de la Rotbav, cu sublinierea urmărilor căii pe care această seceră a luat-o ulterior (aflându-se azi în muzeul din Brașov), precum și evaluările experților, totul în contextul descoperirii ei în anul 1964.

Analiza și descrierea secerii urmează studiilor altor experți referitoare la obiecte asemănătoare, găsite mai devreme pe la Căndești, Vrancea; Daia, Giurgiu; peștera Devetaki, Loveč, Bulgaria; Safaalan, Tekirdağ, Turcia; Ščetkovo, Kirovograd, Ucraina.

Concluziile studiului sunt că seceră de la Rotbav provine de la mijlocul perioadei bronzului, din perioada care urmează nemijlocit perioadei secerilor cu buton. Acest tip de seceră este larg răspândit în Europa de sud-est și se afla în strânsă legătură cu producțiile metalurgice ale centrelor culturii Wietenberg și Tei.

CONSIDERAȚII PRIVIND TERMINOLOGIA UTILIZATĂ ÎN DEFINIREA CULTURII CRUCENI- BELEGIȘ

Alexandru Szentmiklosi

Rezumat. Manifestările etno-culturale din cea de a doua jumătate a mileniului al II-lea î.Ch., cunoscute și sub numele de cultura Cruceni-Belegiș, au determinat numeroase ipoteze privind nu doar evoluția internă a acestei culturi, ci și contactele culturale și influențele pe care aceasta le-a suportat. Încercările de a obține o vedere de ansamblu privind evoluția și răspândirea acestei culturi au fost obstrucționate atât de stadiul insuficient al cercetărilor, cât și de existența unei terminologii neunitare. Astfel, termenul de „cultură” este uneori înlocuit cu cel de „grup cultural”, fapt ce a determinat confuzii în înțelegerea evoluției și definirea manifestărilor etno-culturale mai mult sau mai puțin sincrone (de exemplu, cultura Cruceni- Belegiș și cultura Gáva).

Inițial, descoperirile de tipul Cruceni- Belegiș au fost definite cu termenul de „villanova” sau „protovillanova”, apoi au fost incluse culturii Vatina, ca urmare a asocierii necropolei de incinerare de tip Cruceni-Belegiș cu așezarea Vatina, în situl *Bela Bara*, parțial suprapus. Chiar dacă au fost câteva încercări de definire a pieselor din necropolele de incinerare din Banat cu două eponime („cultura Vrșac”, „descoperiri de tip Tolvădia”), ulterior descoperirile de la Vatina au devenit uzuale („Vatin-Vrșac”, „Vrșac-Vrșac”, „grupul tâziu Pecica-Vatina”).

După ce a abandonat termenul de „cultură a câmpului de urne”, N. Tasić a introdus, în 1968, termenii „grupul Belegiș I” și „Belegiș II”, același specialist având meritul de a reuni, în 1973, cele două grupuri într-unul singur, respectiv cultura Belegiș.

Necropola de la Belegiș-*Stojića gumno* va intra în literatura arheologică tot prin asocierea sa cu alte necropole de incinerare („Surčin-Belegiș”, „Versec-Belegiș I”). Termenul va fi utilizat și pentru definirea fazei finale a culturii Vatina („faza Belegiș-Ilandža”).

Pornind de la împărțirea primelor două etape ale evoluției culturii Cruceni-Belegiș în două manifestări etno-culturale distincte, termenul de cultură „Belegiș II-Gava” (sau doar „complex cultural Gava”) a apărut, de asemenea, în literatura arheologică. Termenul „Belegiș II-Gava” va fi preluat de o parte a arheologiei sârbe, fiind utilizat și în zilele noastre.

Analogiile frecvente între descoperirile de la Belegiș și Cruceni l-au determinat pe S. Morintz să introducă în literatura arheologică, în 1978, denominația „cultura Cruceni-Belegiș”, utilizată apoi de întreaga arheologie română.

Utilizarea unei împărțiri artificiale în cadrul culturii Cruceni-Belegiș, cu așa-numitele grupul Belegiș I (considerat fie faza finală a culturii Vatina, fie o/un cultură/grup cultural distinct/e) și grupul Belegiș II (sau „Belegiș II-Gava”) conduce la o eronată înțelegere a realităților etno-culturale de la sfârșitul epocii bronzului într-o arie geografică extinsă, respectiv, Slovacia de Est, Bačka, Srem și Banat.

Un prim argument al acestei afirmații este dat de evoluția îndelungată, din punct de vedere cronologic, a câtorva necropole de incinerare din Banat, Srem și nord-estul Croației. Nu este deloc credibil ca două culturi distincte să utilizeze aceleași spații sacre pentru cultul morților. Numărul redus de morminte deranjate de alte morminte, observat în câteva necropole de incinerare din Banatul românesc, pledează pentru continuitatea comunităților care cunoșteau locul unde au fost înmormântați strămoșii lor. Locul era marcat nu doar cu mici ridicături de pământ, care s-au estompat în timp, dar și cu semne distincte (probabil, stâlpi scurți din lemn). Utilizarea îndelungată a necropolelor de incinerare, contrastând cu așezările sezoniere, de scurtă durată, din imediata vecinătate,

indică existența unei populații unitare din punct de vedere religios, conștientă și având respect față de strămoși.

Generalizarea ornamentației canelate în cel de-al doilea stadiu de evoluție a acestei culturi nu constituie, în opinia mea, un argument suficient de puternic pentru a accepta ideea emergenței unei noi culturi. Coroborarea vaselor de ceramică descoperite în necropole, cu cele din așezările adiacente, demonstrează că decorația canelată nu era străină culturii Cruceni-Belegiș. Ea a fost mai degrabă o moștenire din cultura Vatina, decât una preluată exclusiv de la alte grupuri culturale. Pledează în acest sens asocierea unor fragmente ceramice decorate cu incizii și caneluri oblice late, cu altele decorate cu motivul pseudo-șnurului. Sincronismul cronologic este asigurat, de asemenea, de prezența unor fragmente ceramice încrustate cu pastă albă, tipice culturii Žuto Brdo-Gârla Mare (de exemplu, Foeni-Gomila Lupului II, așezarea L2/2000; Deta-Dudărie, gropile de provizii C.9 și C. 14 etc.).

În opinia mea, cultura Cruceni-Belegiș este caracterizată de o formă unitară de habitat (locuințe sezoniere semiîngropate), de un nou tip de economie a hranei (preponderent axată pe creșterea animalelor), de un rit și un ritual funerar generalizat (incinerarea), ca și de tipuri de ceramică (amfore bitronconice) și de ornamente larg răspândite (șnurul fals, inciziile, canelura). Utilizarea termenului de „cultura Cruceni-Belegiș”, aproape consacrat în literatura arheologică, acoperă o arie largă a descoperirilor arheologice și a sincronismului cultural cronologic. Împărțirea culturii în trei stadii distincte (Cruceni-Belegiș, fazele I, II și III) va elimina atât sincronizările cronologice inexacte cât și conexiunile culturale eronate.

RESTITUIRI ARHEOLOGICE. UN TOPOR DE CUPRU DIN COLECȚIA DR. KASA ANTAL (DOROBANȚI, JUDEȚUL ARAD)

Victor Sava

Rezumat. În acest articol doresc să prezint un artefact preistoric din metal care aparține colecției dr. Kasa Antal din Dorobanți, județul Arad. Trebuie să precizez că acest topor din cupru este pierdut astăzi, în ciuda faptului că, în timp, câțiva cercetători au vorbit despre el, dar nu a fost niciodată ilustrat sau descris. În această privință, am descoperit vechea documentație a lui E. Dörner și N. Kiss (ambii au fost arheologi în cadrul Complexului Muzeal Arad). Aici, toporul de cupru este ilustrat, este descris și însoțit de informații privind condițiile descoperirii lui.

Voi prezenta descrierea toporului așa cum au făcut-o cei doi arheologi antemeționați. E. Dörner: „Dorobanți 19. IV. 1961. Colecția dr. Kasa Antal. Toporul de cupru a fost găsit în interiorul localului J. A. C. (pl. I/2), la 8. VIII. 1960, în apropierea unui schelet, cu ocazia săpării unei gropi, la adâncimea de 0,90 m (pe latura exterioară, patina era de culoare verde” (pl. II/1 a-b).” N. Kiss: „1978. Topor de cupru, patinat, cu o latură orizontală și una verticală; Lungime: 25,5 cm; Diametru orificiu: 3,8 cm” (pl. III/1).

Descrierea artefactului: metalul prelucrat manual - cuprul; profilul - oblic; manșonul cozii este vizibil numai la interior; pe exterior, culoarea patinei este verde.

Lungimea totală: 24,5 cm (E. Dörner), 25,5cm (N. Kiss); diametrul orificiului pentru coadă: 3,8 (E. Dörner, N. Kiss); următoarele dimensiuni rezultă din desenul lui E. Dörner: lungimea brațului orizontal: 10,2 cm; lungimea brațului vertical: 10,9 cm; lungimea laturii orizontale: 5,76 cm; lungimea laturii vertical: 5,42 cm; grosimea cozii: 3,92 cm; greutatea nu este specificată (Pl. II).

Condițiile descoperirii sunt parțial prezentate în literatura existentă. Din documentația lui Dörner putem afla că toporul de cupru a fost descoperit în 1960, în apropierea unui schelet, la adâncimea de 0,90 m.

Datorită faptului că toporul are un orificiu rotund pentru coadă, un mașon bine reprezentat, o axă longitudinală ușor curbată și ambele laturi arcuite, el aparține tipului Jászladány. Dat fiind faptul că există îndoieli asupra corectitudinii desenului lui Dörner, clasificarea în varianta specifică tipului Jászladány este o abordare sinuoasă. Cu toate acestea, cele mai bune analogii pot fi identificate la Luduș, Păsăreni, Șincai sau Șișterea. Ca atare, toporul aparține variantei Șincai.

Toporul de tip Jászladány este datat între perioada de tranziție de la cultura Tiszapolgár la cultura Bodrogkeresztúr, până la sfârșitul culturii Bodrogkeresztúr și pe durata fazei III, posibil faza IV a culturii Sălcuța. Datorită faptului că mormântul din Dorobanți nu are niciun inventar, exceptând toporul, conturarea culturală este incertă. În acest areal, singura manifestare culturală în această perioadă este cea a culturii Bodrogkeresztúr, fapt ce ne permite să susținem că groapa respectivă a aparținut acestei culturi.

Pe lângă numeroasele descoperiri din cupru din Câmpia Aradului, putem numi câteva situri din acest areal, contemporane cu mormântul în cauză. Acestea sunt Curtici, Iratoșu, Pecica „Forgaci” și poate nivelul superior de la Sântana „Holumb”. Acest mormânt din Epoca Cuprului este primul de acest fel din Câmpia Aradului.

CERCETĂRI PRIVIND CULTURA GÂRLA MARE ÎN ZONA PORȚILOR DE FIER-CLISURA DUNĂRII

Caius Săcărin

Rezumat. Prin această prezentare autorul face o trecere în revistă a cadrului geografic, a condițiilor naturale, meteorologice, a resurselor solului, structurii reliefului și asupra importanței acestor factori pentru dezvoltarea locuirii și a așezărilor umane.

Întregul complex de factori a determinat apariția și dezvoltarea unor așezări umane în această zonă de-a lungul unor spații istorice.

Cu referință la cercetările despre cultura Gârla Mare în zona Clisurii Dunării sunt prezentate cercetările efectuate despre această cultură, atât pe malul românesc cât și pe cel sârbesc al Dunării.

În continuare sunt amintite principalele probleme ale culturii Gârla Mare, diversele denumiri sub care apare în literatura de specialitate, dar și părerile cele mai diverse despre cronologia și periodizarea ei.

Toate rezultatele în acest sens, referitoare la Clisura Dunării și Djerdap, au condus spre noi ipoteze ale cercetătorilor din țară și din afară, despre proveniența culturii, dispersarea spațială a purtătorilor ei, cultura ca atare dar și perioada ei de evoluție.

Cele mai timpurii manifestări ale acestei culturi se regăsesc în perioada bronzului B1 (1500 î.d.H.) și își au începuturile în cultura Vatina, sfârșitul acestei culturi în schimb fiind localizat în timp undeva la începutul Hallstattului din Clisura Dunării, cu aportul unor factori ai culturii Gârla Mare la formarea unor manifestări ale Hallstattului atât în Clisură cât și la Dunărea de Jos, dincolo de Porțile de Fier.

UNELTE AGRICOLE ROMANE DIN SUD-VESTUL DACIEI

Dacian Rancu

Rezumat. Studiul prezintă uneltele aricole romane din sud-vestul Daciei, cele pe care le-am găsit prezentate în literatura de specialitate, dar și câteva piese speciale.

Pentru aceste tipuri de unelte care provin din Banat, zona aparținătoare României, nu s-a realizat până la acest moment o prezentare compactă, o determinare cronologică a fiecărei unelte acolo unde găsim multe exemplare și un raport al lor, bazat pe mediul de proveniență: militar sau civil.

Toate uneltele agricole prezentate sunt cuprinse în două orizonturi cronologice: cel de-al doilea și cel de-al treilea secol, respectiv, cel de-al treilea și cel de-al patrulea secol, aceste tipuri fiind prezente în întregul spațiu al provinciei.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE DE EPOCĂ ROMANĂ ÎN CLISURA DUNĂRII

Ovidiu Bozu

Rezumat. Săpăturile arheologice ale lui Gheorghe Lazarovici, întreprinse în vara lui 1976 la Căunița de Sus, comuna Gornea, și pe teritoriul comunei Sichevița, în județul Caraș-Severin, au identificat două cuptoare de ars cărămizi. Ambele cuptoare se aflau în imediata apropiere a unei *villa rustica* cunoscută în această zonă, fiind descrisă de Nicolae Gudea în monografia *Gornea. Așezări din epoca romană și romană târzie*, Reșița, 1977. Doar unul dintre cuptoare, anume acela aflat la 26 m distanță de *villa rustica*, a fost dezvelit integral în 1978. Are o bază pătrată și a fost instalat prin săpături care au ajuns până la stratul de pământ galben. Această groapă a străbătut șanțul de apărare precum și straturile neolitice de la Căunița de Sus. Dimensiunile exterioare ale cuptorului erau de 5 x 3,85 m, adică a acoperit o suprafață de 19,25 m², înălțimea păstrată fiind de 2,70 m. Pereții de pământ, groși de 25 cm, au fost expuși timp îndelungat focului, devenind de aceea sticloși. Camera de ardere a avut o lungime de 4,40 m, o lărgime de 3,50 m iar pereții păstrați aveau o înălțime de 2 m. Solul lor a fost reînnoit de mai multe ori cu straturi de lut groase de 3-4 cm, compacte și netezite. Vatra focului a fost

construită din țigle și cărămizi, peste care era întins un strat de lut, devenit din cauza căldurii compact, neted și de o culoare roșietică. Grătarul vetrei de foc a avut 52 de deschideri pentru oxigenare, cu dimensiuni de 4-6 cm; 43 dintre ele fiind ordonate câte trei în două rânduri paralele. Distanța dintre deschideri era de 60 cm, distanța între rânduri e de 20 cm. După ce au fost îndepărtate cărămizile de la bolta prăbușită a cuptorului s-a descoperit o gaură cu diametrul de 80-90 cm. Această gaură s-a creat după ce cuptorul nu a mai fost în funcțiune. Restul spațiului de ardere, cu canalele secundare și peretele median de sprijin al grătarului, nu a putut fi cercetat mai îndeaproape din cauza nivelului ridicat al pânzei freatice.

Bolta, construită din cărămizi nearse (cărămizile au dimensiunea medie de 40 x 20 x 12 cm) s-a prăbușit în interiorul cuptorului. În cuptor au mai fost găsite 115 cărămizi pregătite pentru ardere. Considerăm că într-un singur rând încăpeau 275 de cărămizi, ceea ce permite deducția că într-o singură șarjă se puteau arde în jur de 825 până la 1375 de cărămizi. În camera de ardere a fost găsită și o plăcuță de bronz cu colțuri rotunjite (8,70 x 2 cm și grosimea de 2 mm) (ilustrația. 1/2). Plăcuța are 8 găuri cu un diametru de 3 mm. Între prima și a doua gaură a fost scrijelit cuvântul *BITE*. Credem că este vorba despre latinescul *bito*, *bitere* (a merge, a pleca), care are forma imperativă de *bite*. Faptul că după cuvânt urmează șapte găuri și că placa de bronz a fost găsită în vatra cuptorului ne duce la gândul că avem de-a face aici cu un mesaj apotropaic, cam de genul „îndepărtează-te, demone/duhule rău!”.

Exploatarea cuprului și a altor minereuri în împrejurimile orașului Moldova Nouă încă de pe vremea romanilor este cunoscută încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Câteva pregătiri făcute în anul 1985 pentru pregătirea exploatarei zăcămintelor bogate în minereuri de la confluența pâraurilor Ogașului Băieșului și Valea Bătrână, sub muntele denumit Cleanțul Baronului, la 6 km nord de Moldova Nouă, au condus la descoperirea accidentală a cinci clădiri din epoca romană, aparținând unei așezări de mineri romani. O singură clădire a putut fi cercetată arheologic. Se afla orientată în direcția est-vest, măsurând 14 x 28 m, ceea ce dă o suprafață de locuit de 392 m². Clădirea a cuprins în primul rând opt camere/spații de locuire, avea o curte interioară și clădiri anexă din piatră, care aveau trei spații. Camera de locuit nr. 1 din clădirea principală avea dimensiunile de 6,40 x 6,80 m și era dotată cu un *hypocaustum*. Spațiile de locuit 4 și 7 aveau podele *cocciopesto* și serveau ca instalație de baie. Apa se scurgea printr-un canal, aflat sub un coridor lung de 3,80 m și se revărsa în curtea interioară. Clădirea anexă conținea fragmente de vase pentru turnare și topire, zgură și resturi de metale topite, ceea ce duce la concluzia că avem de-a face cu un atelier de topit metale sau un atelier metalurgic. La o distanță de 50 de m în direcția nord-vest față de clădirea anexă, a fost identificată o ridicătură care conținea zgură și minereu de fier, ceea ce indică prezența unor cuptoare pentru reducerea minereurilor de fier. Descoperirea a două cărămizi cu ștampila Legiunii VII Claudia indică o posibilă participare a acestei legiuni la înființarea coloniei miniere și la paza minelor metalifere și a atelierelor metalurgice de la Ogașul Băieșului-Moldova Nouă. Ștampile de cărămizi ale Legiunii VII Claudia *pia fidelis* au fost găsite de altfel împreună cu cărămizi ștampilate cu sigiliul Legiunii IV Flavia Felix în castelul de la Pojejena, la 10 km distanță de Moldova Nouă și la cca. 20 km distanță de minele romane. În apropierea coloniei miniere de la Ogașul Băieșului, pe pantele de la Cleanțul Baronului, au fost identificate mai multe puțuri miniere, dintre care cel puțin două erau de origine romană. În anul 1989 s-a cercetat un puț minier roman pe

panta dealului Floricica, în Valea Apele Albe. Puțul are o înălțime de 1,70 metri, are pereții verticali, care în partea lor de sus au o ușoară înclinație spre mijloc. Puțul are la bază lățimea de 1,20-1,30 m, iar sus este lat de 80 cm. A fost realizat cu dalta și ciocanul și a urmărit un filon metalifer. După opt metri, puțul face o cotitură spre stânga. După alți doi metri se ajunge la o cavitate cavernală de 10 x 3 m, care are un tavan de cca. 4 m înălțime. În peretele din stânga al acestui spațiu au fost dăltuite trei nișe pentru lămpi cu ulei.

Moldova Veche

La locul numit *Săliște* au fost executate în anul 1977 săpături de sondaj, prin care s-a identificat o necropolă romană. Doar două morminte și o fântână au fost cercetate aici mai intens. Este vorba de două morminte de inhumație de 50 cm adâncime, căptușite cu cisetă din cărămizi. Aceste morminte au corespondente la Iaz-Dâmb, județul Caraș-Severin. Și acestea au fost datate în secolul II-III după Hristos. Fântâna a avut adâncimea de 2,80 m și un diametru exterior de 1,20 m, iar diametrul său interior era, în segmentul zidit, de 1 m. La fundul fântânii diametrul este de doar 65 cm. Fântâna a servit unor scopuri rituale din cadrul *refrigerium*. În nemijlocita apropiere a necropolei a fost descoperită în 1953 stela funerară dedicată lui Publius Aelius Aelianus, care trăise trei ani și o lună. Tatăl copilului se numea Piperas și a fost un sclav cu funcția unui *vikarius*. Soția sa se numea Aelia Epictesis și era o libertă. Stăpânul lui Piperas a fost contabilul, *dispensator*, Timostratus. D. Tudor s-a gândit că cei doi bărbați lucrau în administrarea minelor romane de la Moldova Nouă. În apropierea minei romane de la Săliște-Moldova Veche se află locațiile cunoscute sub denumirea de *Flotații* și *Valea Văradului*. La *Flotații* a fost găsit un tezaur compus din monede datând din secolul al IV-lea, împreună cu un ciocan de minerit. La *Valea Văradului* s-a decoperit de asemenea o mare colonie minieră romană. D. Tudor a fost de părere că acestea au făcut parte din provincia Moesia Superior, care avea în administrare întreaga zonă a malului stâng al Dunării din partea Banatului de azi, de la Pancevo și până la Orșova. În acest sens, N. Gudea a scris de asemenea că, malul stâng al Dunării, în zona Porților de Fier, dar și întreaga zonă de graniță dintre Dacia și Moesia Superior erau controlate de trupe din Moesia Superior.

În aceste condiții putem presupune că minele și coloniile miniere de la Moldova Nouă au profitat de stabilitatea perioadei de până la sfârșitul secolului al IV-lea, chiar până în secolul al V-lea.

SĂPĂTURILE DE SALVARE DE PE VERSANTUL SUDIC AL DEALULUI CHILII DIN COMUNA VĂRĂDIA, JUD. CARAȘ-SEVERIN

Flavius Petru Bozu

Rezumat. În luna iulie 2007, pe Dealul Chilii, situat în extravilanul comunei Vărădia, la cca. 50 m de latura de sud a castrului de pământ, clasat pe *Lista monumentelor și siturilor arheologice din România*, au fost executate lucrări mecanizate de terasare.

Suprafața afectată prin terasarea mecanizată măsoară 5700m², cu căderi în panta naturală a dealului, cuprinse între 0,50 și 1m (Fig. 1). Prin îndepărtarea vegetației

arboricole de la suprafața solului și excavarea teraselor cu căderi de nivel apreciabile s-a intrat brutal în nivelele de locuire antice și preistorice, evidențiind-se conturul unor locuințe, gropi menajere și gropi de provizii aparținând primei vârste a fierului, precum și amprente de fundații, aparținând unor clădiri de epocă romană. De la suprafața teraselor nou create a fost recoltată o cantitate apreciabilă de ceramică de factură protodacică și romană provenind de la vase de provizii, castroane, oale, amfore etc., precum și un sestert roman emis de împăratul Augustus.

În a doua decadă a lunii septembrie au fost întreprinse săpături arheologice de salvare constând din executarea secțiunii S.I. de pe terasa nr. 1 și a unui număr de patru casete C.1-C.4 executate pe terasa nr. 5.

Secțiunea S.I., cu dimensiunile de 12/2m și caseta C1 de 5/2m, orientată nord-sud, a fost trasată și executată pe terasa nr.1, pe panta de sud a dealului Chilii, în condițiile în care în această zonă, în luna iulie 2007 au fost executate mecanizat un număr de 5 terase. În această secțiune a fost surprinsă și dezvelită în proporție de 85% locuința L.1. (Fig. 2) cu dimensiunile de 4/3m, de formă patrulateră cu colțurile rotunjite. Dispunea, în interiorul ei, de un stâlp situat central și unul lateral pentru susținerea acoperișului. Din golirea locuinței a rezultat un bogat material ceramic hallstattian, în cea mai mare măsură fragmentar, cu urme evidente de ardere secundară, ce sugerează sfârșitul violent prin incendiere al acestei locuințe semi-adâncite.

Pe terasa 5, au fost executate un număr de patru casete C.1.-C.4. cu dimensiunile de 3/3m ce au fost adâncite până la solul virgin, situat la -0,80m de la nivelul terasării. În niciuna din casele executate nu au fost sesizate urmele unor complexe închise, doar un strat relativ compact de resturi ceramice și faunistice gros între 25-35cm cu aspect de scurgeri de pe panta dealului sau a unor locuiri deschise sezoniere de vară pe panta cea mai însoțită a dealului Chilii.

Cronologic, materialul ceramic rezultat din golirea locuinței L.1., la care se adaugă materialul ceramic rezultat în urma executării celor patru casete de pe terasa a 5-a precum și tipul de locuință cercetat, se poate concluziona că ele aparțin în majoritate Hallstattul-ului dezvoltat B1-B2 poate și B3 cu multe analogii în orizontul Gornea-Kalakacea și perioadei timpurii a culturii Basarabi.

TURNURILE-LOCUIȚĂ DE LA SVINIȚA

Andrei Bălărie

Rezumat. Complexul monumental numit *Tricule* (sau *Trei cule*, *Tri Kule*, *Háromtorony*), se află la 4 km la est de Svinița (Comuna Dubova, județul Mehedinți), un loc unde în literatura arheologică este consemnată și existența unor artefacte din perioadele Hallstatt și romană.

Cele trei turnuri de locuit (1, 2 și 3) se află pe malul nordic al Dunării, pe o limbă de pământ stâncoasă, formând un triunghi, cu unghiul ascuțit îndreptat spre fluviu. Această limbă de pământ stâncos este parte a sistemului de apărare, astfel că rămâne o singură cale de acces în perimetrul turnurilor.

Turnul Nr. 1 este pe jumătate prăbușit. În segmentul de perete se poate observa un amplexon constând dintr-un amestec de pietriș și mortar. Accesul în interiorul turnurilor a fost posibil printr-o scară care se putea ridica spre interior. Turnurile Nr. 1 și Nr. 2 au un parter înalt, izolat complet de exterior, unde accesul este posibil doar de la etajul I, probabil sau posibil printr-o scară. Podelele, atât la parter cât și la etaje, au fost construite probabil din fosne de lemn, fixate pe bârnele prinse în pereți. Urmele acestor bârne mai sunt vizibile în partea interioară a pereților. Ca materiale de construcție s-au folosit, pe lângă piatra brută, și cărămizi romane refolosite, prezente în împrejurimi.

Analizând fragmentul de perete de la Turnul Nr. 1, vedem și alte detalii care dezvăluie modul de ridicare al acestei construcții, de exemplu încă vizibilele urme ale bânelor de sprijin. Bârnelor, grupate două câte două, au fost culcate și sprijinite în interior, de-a lungul peretelui, fiind stabilizate de un amestec de piatră și mortar, întâlnindu-se poate într-o coamă de colț, în colțul peretelui. Aceste bârne sunt elemente de rezistență ale pereților din piatră și au rolul de a estompa și prelua forțele de tensiune care apar în pereții de piatră. Măsurile de asanare executate la Turnul Nr. 2 limitează posibilitățile refacerii accesului spre interiorul turnului, dar similitudinile față de construcția Turnului Nr. 1 indică un mod de construcție identic. Planul cel mai de sus trebuie să fi fost acoperit cu un acoperiș, care trebuia să excludă pătrunderea apei de ploaie în interiorul turnului la etajele superioare.

Turnul Nr. 3 pare a avea un mod de construcție diferit față de turnurile 1 și 2. Comparativ cu primele două, acest turn pare mai masiv. Bazându-ne pe ilustrate și fotografii mai vechi, estimăm că Turnul nr. 3 a constat într-un parter înalt și un singur etaj.

Cele mai multe turnuri de locuit din Banat au o bază dreptunghiulară. În această categorie se încadrează și turnurile de locuit de la Svinița-*Tricule*. Din punct de vedere cronologic, turnurile de locuit de la Svinița-*Tricule* aparțin aceluiași orizont temporal ca cetatea de apărare de la Drobeta-Turnu Severin, construită cel mai probabil spre finele secolului al XII-lea sau în decursul secolului al XIV-lea.

MĂNĂSTIREA BAZIAȘ – UN MONUMENT MEDIEVAL DIN CLISURA DUNĂRII

Dumitru Țeicu

Rezumat. Mănăstirea Baziaș a fost amplasată la intrarea unei văi ce coboară de la est către vest, până la strâmta câmpie a fluviului. Aceasta a intrat târziu în lumina surselor scrise, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Apare pentru prima oară consemnată în defterele turcești din anii 1569-1579. Așezarea ortodoxă de la Baziaș a rămas în afara interacțiunii cu autoritățile emitente ale actelor locale sau centrale până la jumătatea secolului al XVIII-lea. Astfel, actul din 15 iunie 1757, în care erau inventariate toate bisericile din eparhia Caransebeș, menționează mănăstirea Baziaș, având ca hram *Înălțarea Domnului*, posedând „o avere micșorată, având 4 case perniavare”.

Documentația scrisă privind mănăstirea Baziaș lasă fără răspuns chestiuni importante legate de începutul acestui așezământ, de fondatorul său și de dania făcută conform normelor de drept canonic ortodox.

Cercetările arheologice, derulate între anii 2002-2005, au încercat o extindere a bazei documentare. Investigația s-a derulat pe suprafața liberă de la nordul bisericii și, parțial, în cea sudică. Necropola bisericii conține, în stadiul actual al cercetării, un număr de 30 de morminte.

Inventarul funerar găsit în cele 30 de morminte conține trei monede, un ac de păr și un pieptene fragmentar. În groapa mormântului M1, un mormânt de copil, al cărui schelet s-a păstrat fragmentar, s-a găsit o monedă provenind de la regele Bela al IV-lea (1235-1270), o altă monedă turcească fiind găsită în M18. Moneda depusă ca ofrandă funerară în M22 a fost depusă pe piept, constituind o emisiune a Arhiepiscopului de Salzburg, Guidobald von Thum und Hohenstein (1654-1668). Acul de păr are o formă simplă, cu corpul rotunjit, fără decor. Acul de păr găsit în mormântul de femeie, notat M3, prezintă analogii cu mormintele mănăstirii de la Partoș, provenind din secolul al XVIII-lea dar, de asemenea, în alte zone ale lumii ortodoxe sârbe din secolele XVI-XVIII.

Momentul construirii mănăstirii Baziaș și impulsul care a generat apariția acestui monument, cu plan triconc, în arhitectura ecleziastică din Banat, poate fi discutată în stadiul actual al acumulărilor documentației istorice și arheologice, mai ales prin informațiile privind arhitectura ecleziastică de la Dunărea de Jos.

Constructorii medievali ai monumentului de la Baziaș au adoptat modelul bisericii cu plan triconc simplu, cu abside laterale flancate de pilaștri și având cheia de boltă pusă pe patru arcuri, care uneau pilaștrii monumentului. Acesta a avut inițial dimensiuni modeste, măsurând la exterior 13,20/8,20 m. Pronaosul cu plan rectangular a avut la exterior 5,25/4,25 m, fiind acoperit cu o boltă baril. Traveea principală a naosului, care măsoară 3,20/3,30 m, este încoronată de o calotă pusă pe un tambur cu plan circular în interior și octogonal la exterior.

Biserica a suferit schimbări, căci s-a adăugat un spațiu mai dezvoltat și un turn clopotniță pe partea sa de vest, la începutul epocii moderne. O piatră, inclusă în zidul sudic al bisericii, marchează acest eveniment în proximitatea anului 1721. Monumentul medieval cu plan triconc de la Baziaș, alături de altele, cunoscute din cercetări mai mult sau mai puțin recente, de la Vodița, Mraconia și Sirina, indică un traseu al triconcului în culoarul dunărean pentru perioada cuprinsă între secolele al XIV-lea și al XV-lea. Biserica cu plan triconc simplu, cu patru pilaștrii care flanchează absidele laterale ale naosului, prezintă apropieri tipologice cu monumentele sârbești din valea Moravei și a Mlavei, datând din perioada finală a secolului al XIV-lea și începutul celui următor. Monumentul de la Baziaș dispune de analogii frapante cu biserica mănăstirii de la Gorneac din valea Mlavei, ridicată în 1379, cu cea a mănăstirii Vitovnica, din aceeași zonă, ridicată la sfârșitul secolului al XIV-lea. Aceasta se situează astfel în șirul, nu prea lung, al bisericilor cu plan triconc construite la Dunărea de Jos vestică, de la sfârșitul secolului al XIV-lea și din secolul al XV-lea, dintre care o capodoperă este mult discutată biserică a mănăstirii Vodița, situată la granița dintre Banat și Oltenia.

Mănăstirea Baziaș, ca și alte așezări monahale ortodoxe consemnate mai târziu în izvoarele otomane din Banat, se găsea pe domeniul unei fortificații regale maghiare, fiind vorba în acest caz de fortificația de la Haram. Această observație de geografie istorică

privind dispunerea așezărilor monahale ortodoxe nu poate fi ignorată și o credem relevantă pentru contextul în care aceste mănăstiri au apărut. Documentele de cancelarie au consemnat, către sfârșitul secolului al XIV-lea și prima jumătate a celui următor, implicarea câtorva familii nobile românești la repararea și întreținerea fortificațiilor, menționându-se cazul nobililor de Cerna, Bizere și Densuș, recompensați cu posesiuni în zonă, pe domeniile fortificațiilor de la Drencova și Haram (1472).

Am evocat sumar cele de mai sus, conturată de acte de cancelarie, acestea fiind ilustrative pentru situația etno-demografică a zonei, care dovedește existența elementului românesc, pe de o parte, iar pe alta fiind esențiale pentru apariția unui așezământ monahal în condițiile dreptului canonic ortodox.

LOCUIREA DE TIP CRUCENI-BELEGIȘ DE LA CRUCENI- *MÓDOSI ÚT* (JUDEȚUL TIMIȘ). SONDAJELE ARHEOLOGICE DIN ANII 1997 ȘI 1999

Alexandru Szentmiklosi

Rezumat. Localitatea Cruceni (județul Timiș) este situată la aproximativ 40 km la sud-vest de Timișoara, aproape de granița româno-sârbă. Cu ocazia lucrărilor de construcție a fostelor grajduri ale C.A.P. Cruceni, a fost localizată o necropolă de incinerare, a cărei suprafață este de aproximativ 1,5 ha. Importanța necropolei de incinerare de la Cruceni a determinat executarea unor săpături destinate localizării așezării adiacente. În cadrul investigațiilor arheologice din vara anului 1977 au fost localizate, pe dâmbul situat în zona de sud-vest a fostelor grajduri ale C.A.P-ului, acumulări de artefacte din ceramică, de tipul Cruceni-Belegiș.

Investigațiile arheologice au sondat zona cea mai apropiată de necropolă, situată în sud-vestul acesteia, peste albia unui fost braț al Timișului, vizibil și astăzi. Pe culmea alungită a malului orientat NV-SE, investigațiile arheologice au scos la iveală acumulări de ceramică, parte din ele provenind din curățarea pământului excavat pentru construcția grajdurilor din imediata vecinătate.

Fragmentele ceramice descoperite în ambele suprafețe sondate (S.1/1977 și S.2/1999) aparțin câtorva categorii de veselă identice celor descoperite atât în necropola adiacentă cât și în alte necropole Cruceni-Belegiș din Banat. Uniformitatea ceramicii descoperite în așezări și necropole invalidează, pe de-o parte, ipoteticul caracter special al câtorva categorii descoperite în mormintele din necropole, iar pe de alta, pare să indice existența unor centre de ceramică ce au deserved anumite comunități rurale, a căror „producție de serie” permitea cumpărătorilor să își aleagă chiar și propriul lor „inventar funerar”. Compoziția fragmentelor ceramice și tehnica de decorare a lor atribuie aceste descoperiri fazei I a culturii Cruceni-Belegiș. Acest stadiu corespunde fazei Bz.B2-C din sistemul modificat al lui Reinecke (Bronz târziu I), respectiv, secolul al XV-lea î. Ch.

Absența particularităților arheologice datate în epoca Bronzului târziu și cantitatea redusă de fragmente ceramice contrastează puternic în raport cu stratul gros de culoare cenușie, format din sediment antropice. Prezența acestui sol cenușiu poate fi explicată prin faptul că ambele investigații arheologice au avut loc în jurul așezării Cruceni-

Belegiș, poate chiar în arealul destinat agriculturii, unde arderile periodice erau utilizate atât pentru curățarea cânt și pentru fertilizarea solului.

O altă posibilă explicație ar fi cea privind depunerea sedimentară în cadrul unui proces natural cauzat de vânt. Investigațiile arheologice de la Pecica-*Șanțul Mare* au avansat ipoteza conform căreia nivelul stratigrafic B (datat, pe baza testelor radiocarbonice, în epoca bronzului) ar putea fi un sediment adus de vânt, determinat de o secetă ce a marcat și sfârșitul locuirii sitului în epoca bronzului. În cazul sitului Cruceni-*Módosi út*, investigațiile pedologice ulterioare vor oferi un posibil răspuns care va completa imaginea referitoare la habitatul în care s-au dezvoltat primele comunități Cruceni-Belegiș și la ocupațiile lor.

RAPORT DE ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ EFECTUATĂ ÎN CADRUL PLATFORMEI DE FORMARE ȘI CERCETARE INTREDISCIPLINARĂ ÎN DOMENIUL ARHEOLOGIEI SISTEMATICE – *ARHEOTIM*

Dorel Micle, Liviu Măruia

Rezumat. Platforma de Cercetări Interdisciplinare în domeniul Arheologiei Sistemice își desfășoară activitatea la Universitatea de Vest din Timișoara, în calitate de centru de cercetare științifică, la acesta participând atât profesori universitari cât și studenți, în regim de voluntariat, executând contracte de cercetare științifică sau contracte de prestări servicii în domeniul arheologiei. Activitatea de cercetare este realizată pe mai multe planuri: a. cercetare și documentare la sediul Platformei (analiză cartografică, interpretarea fotografiilor aeriene și prin satelit, toponimie istorică și arheologică, analiză geomorfologică a hărților topografice); b. cercetare și documentare în teren (cercetări arheologice sistematice, cercetări non-invazive pentru a pune în evidență noi situri, topografie arheologică); c. procesarea datelor de laborator (GIS pentru realizarea schițelor și planurilor topografice, grafică 2D și 3D a materialelor arheologice, analiza datelor apărute din prospecțiunile geofizice, arheogeomorfometrie, predicție arheologică, realizarea bazelor de date și a repertoriilor arheologice, pagini Web tematice).

În capitolul II se prezintă activitățile efectuate între anii 2006-2009, grupate în mai multe domenii de activitate: 1. proiecte; 2. proiecte partenoriale; 3. contracte de cercetare; 4. activități în teren (topografie arheologică, prospecțiuni geofizice – magnetometrice).

Apoi (III) se prezintă totalitatea aparatelor utilizate de către Platforma *ARHEOTIM* în toate aceste activități.

În capitolul IV sunt puse în evidență domeniile vizate în cercetările întreprinse de către această Platformă: 1. topografie arheologică; 2. cartografie arheologică; 3. prospecțiuni geofizice; 4. grafică 2D și 3D în arheologie și la monumentele istorice; 5. servicii de evidență, repertorii și clasare a siturilor arheologice și a monumentelor istorice (baze de date); 6. pagini Web tematice, având un specific cultural și multipli utilizatori (științifice, de popularizare, administrative); 7. managementul proiectelor culturale, aplicabile în domeniu cultural (istorie-arheologie); 8. domeniul patrimoniului cultural (istorie-arheologie).

Capitolul care urmează înfățișează activitate de diseminare a informațiilor, care este structurată în cele două principale domenii de manifestare pe plan cultural și științific: 1. participarea cu lucrări la conferințe și simpozioane internaționale; 2. lucrări publicate în actele conferințelor și simpozioanelor internaționale.

Ultimul capitol prezintă perspectivele care vizează dezvoltarea Platformei *ARHEOTIM*, atât din perspectiva factorului material și uman, cât și din cel al punerii sale în valoare din punct de vedere științific: 1. logistica de teren și laborator (aparatură care trebuie să corespundă noilor standarde, software etc.); 2. resursele umane (completarea echipelor de cercetare; 3. diseminarea rezultatelor (publicarea și popularizarea pentru publicul larg interesat și la nivelul celui științific-academic); 4. imaginea universitară (promovarea proiectelor pentru a spori prestigiul Universității de Vest din Timișoara, chiar prin asocierea cu unități similare din toată Europa); 5. accesarea de resurse financiare (vizând oportunitățile de a câștiga proiecte cu caracter cultural, vizând mai multe domenii).